

NEROZLUČNOST MANŽELSTVÍ PODLE NOVÉHO ZÁKONA

Heinz Schürmann

Erfurtský profesor — u nás neznámý — patří k čelným současným novozákonním badatelům. V souvislosti s úkoly Mezinárodní biblické komise, jejímž je od začátku členem, zpracoval několik témat morálně teologických. Dvě ze studií, zkoumajících mj. otázku nerozlučnosti, můžeme zde tlumočit jen ve stručném průřezu. Jsou to: I. Neutestamentliche Marginalien zur Frage nach der Institutionalität, Unauflösbarkeit und Sakramentalität der Ehe. V. Theologisches Jahrbuch 1981 (Leipzig). II. Die Verbindlichkeit konkreter sittlicher Normen nach dem Neuen Testament, bedacht am Beispiel des Ehescheidungsverbotes und im Lichte des Liebesgebotes. Ve sborníku: (W. Kerber), Sittliche Normen, Düsseldorf 1982.

Autor se zabývá otázkou, co lze odborně vyčíst z evangelií a dalších spisů NZ o nerozlučitelnosti manželství, jak ji stanovil Ježíš Kristus. Chce poskytnout co nejodbornější podklady pro církevní praxi. Ta ovšem nezávisí jen na momentálním stavu biblické exegeze, která jako každá věda musí zůstat otevřená dalšímu poznání a přesně odhadovat stupeň pravděpodobnosti svých objevů. Církev při hledání odpovědi na nové otázky mravního života leckdy nevystačí se sporými texty Písma a musí se dobírat správného stanoviska také s pomocí jiných teologických oborů, tradice a celkového ducha křesťanské zvěsti.

Schürmann zkoumá základní text Markův a jeho paralely a doplňky: Mk 10,2–9 par Mt 19,3–8 – podle plánu Stvořitele trvalý vztah; Mk 10,10–12 par Mt 19,9; Lk 16–18 par Mt 5,31–32 – sňatek po rozvodu je cizoložství; Mt 5,32; 19,9 a 1 Kor 7,10–15 – kazuistika raných obcí.

Rozhovor s farizeji (Mk 10,2–9 par) o původním smyslu manželství i poučení učedníků (Mk 10,10–12 par) o mravním a právním hodnocení nového sňatku ukazují, že Ježíš tu stanoví skutečný příkaz pro všechny své následovníky. Zdali odvolání na vůli Stvořitele a povahu vztahu muž – žena vyslovuje přirozenoprávní povinnost zavazující všechny, z textů s jistotou nevyplývá.

Autor shrnuje své rozbory: „Všechna probraná místa zdůrazňují ve svém bližším i vzdálenějším kontextu nerozlučnost manželství popř. zakazují propuštění partnera (snad s výjimkou víceznačných míst 1 Kor 7,15 a Mt 5,32: 19,9). Tento pokyn nechce být chápán jen jako mravní příkaz k plnění nebo k usilování (Erfüllungsgebot, Zielgebot), nýbrž také jako věc (právního) řádu v obcích. Je ovšem třeba ptát se, zdali je tu míněno manželství nepokřtěných nebo pokřtěných, pokřtěných věřících nebo nevěřících, s úmyslem ve víře přijmout svátost nebo bez něho. Při exegeticky nejistém výkladu mnoha míst nemůže církev dospět ke spolehlivé církevně právní popř. pastorační praxi bez dotázení jednomyslné tradice. Přesto však snad novozákonní výpovědi naznačují následující praxi:

1. Ani v případě 1 Kor 7,15 ani v případě Mt 5,32; 19,9 nemůže historickokritická exegeze sama dát církevní praxi potřebnou jistotu k uvolnění zákazu druhého sňatku podle kanonických slov Pána pro věřící křesťany. Na druhé straně se však z novozákonních textů nedá předložit ani jednoznačný protidůvod, když církevní

právo nebo pastorec hledá na základě uvedených míst analogické možnosti povolit nebo aspoň milosrdně trpět druhá manželství takových křesťanů na základě právního titulu zajištěného tradicí.

2. a) Slova Pána, která zapovídají rozvod a nový sňatek, jsou předkládána jako součást řádu pro obce popř. v souvislosti, která je vydává současně za étos radikalizovaný příkazem lásky a určený pro křesťany. Tato slova zavazují křesťany i v případě, že uzavřeli sňatek před přijetím víry nebo s nevěřícím partnerem. Ef 5,22–33 pak ukazuje, odkud mohou křesťanská manželství fakticky čerpat svou trvalost: z nerozlučného svazku Krista a církve.

b) Nelze popřít, že Ježíšův zákaz rozvodu a druhého sňatku (Mk 10,3–9) je předložen také nekřesťanům jako ideál. Podle Mk 10,5 se nezdá, že by to původní křesťanské obce ukládaly židům jako právně závazné nařízení. Pavel to pohanům neukládá za povinnost: 1 Kor 7,15a, srov. 1 Kor 5,12: „Proč bych měl soudit ty, kdo jsou mimo nás?“

c) Otázka nerozlučnosti svátostného manželství mezi pokřtěnými, kteří ještě nedospěli k víře popř. ji zase ztratili, je ještě mimo obzor novozákonních spisů. Text Ef 5,22–33, který vyzývá věřící k lásce, nepřeje výkladu a praxi, jež určují křesťanství jen podle křtu a svátost manželství jen podle úmyslu činit to, co činí církev.

d) Je-li správný tradiční církevní výklad 1 Kor 7,15, že Pavel povoluje křesťanskému partnerovi druhý sňatek, nedá se z novozákonních textů zásadně uvést žádný argument proti možnosti nového sňatku věřícího s nevěřícím, jehož přirozené manželství se neodvolatelně rozpadlo (třeba nepokřtěný ateista, pohan nebo žid; nebo i kdysi pokřtěný nevěřící?). Tím samozřejmě ještě není z Nového zákona prokázána pozitivní možnost pro všechny ty nejmenované případy. Taková možnost je sama o sobě myslitelná – na základě nějakého církevního opatření – protože přirozené manželství jako stvořená skutečnost má v sobě určitou mravní nerozlučnost, ale ne tutéž bytostněprávní, jakou má svátostné manželství.

Ve světle novozákonních řešení by bylo možné si představit budoucí církevní manželskou praxi někde přísnější (např. ohledně rozvodu od stolu a lože nebo respektu k vůli nepokřtěného žit manželsky), tu a tam naopak shovívavější (u manželství pravděpodobně neplatně uzavřených bez možnosti prokázat to, u neplatných druhých manželství, která se odpovědně nedají zrušit) (I., 162–164).

Z textů, které se zdají mluvit o možných výjimkách z nerozlučnosti, se vsuvka o smilstvu (Mt 5,32; 19,9) dnes vykládá většinou jako výjimka, ale nelze bezpečně vyvodit, že Ježíš tu připouští „menší zlo“. – Na 1 Kor 7,15 navazuje Schürmann další úvahu:

„Proč však se může žena opuštěná pohanským mužem (v. 15) znovu vdát, zatímco žena zmíněná ve v. 11a nikoli a jiná (v. 13) ani nesmí odejít, to musí mít hlubší důvod. Tento důvod je patrně nový stav víry (v tomto smyslu „in favorem fidei“?), který vyjevuje dobro svobody, stejně jako i dobro pokoje v obci (srov. v. 13b.c), jakožto vysokou hodnotu. Můžeme se ptát, zdali tu nejde o zřetelný případ „zvažování dober“ (Güterabwägung – hodnocení různých následků při dvojím řešení morálního případu – p. př.). Nový sňatek proti zákazu Pána – totiž po zrušení „přirozeného manželství“ ideálně nezrušitelného – není tedy pro Pavla „intrinsic

malum“ (vnitřně, bytostně a proto nezměnitelně špatný čin – p. př.), ač porušuje řád stvoření a proto zůstává „malum“ a nesprávností. Jestliže tedy Pavel dovoluje druhý sňatek (a je mnoho důvodů pro tento církevní výklad), pak vlastně nerozhoduje – podle jemu daného poznání – vědomě proti „přirozenoprávně“ absolutní, všechny lidi ve všech dobách stejně zavazující konkrétní mravní normě jednání, nýbrž proti pozitivnímu Ježíšovu zákazu, danému jeho učedníkům a ovšem předloženému i jiným jako ideál. Nechápe jej zde (podobně 9,14) „legalisticky“, ale pokouší se docílit jeho vyplnění intencionálně a přitom i aproximativně pomocí „zvažování dober“. Křesťan tedy podle Pavla smí v určitých okolnostech (a s určitými úmysly) ve prospěch většího dobra vykonat čin, který je sám o sobě materiálně nesprávný? Není to však Pavel, kdo k tomu dává „privilegium“, nýbrž hodnotnější dobro, o které se v lásce usiluje, on je pouze objevil (patrně v souladu s podáním [paradosis] obcí)“ (II., 115n).